

Sla maar over

De zwarte bladzijden van de nieuwe Canon

In de nieuwe Canon van Nederland zijn verschillende vensters opgenomen die tot discussie hebben geleid. Ook Piet Emmer denkt er het zijne van. Hij neemt de nieuwe Canon onder de loep.

Piet Emmer is emeritus hoogleraar Algemene Geschiedenis.

Geschiedenis is wel een discussie zonder eind genoemd. Geen wonder dat de keuze van de nieuwe Canon van de Nederlandse geschiedenis uit meer dan drieduizend jaar (pre) historie niet op ieders instemming kan rekenen. Maar met deze versie van de Canon is meer aan de hand, want er was al ruzie over de taak van de Canoncommissie nog vóór zij met haar werk was begonnen. Minister Van Engelshoven had de commissie namelijk geïnstrueerd om ook de schaduwkanten van de Nederlandse geschiedenis te laten zien. Alsof de oude Canon en het huidige geschiedenisonderwijs alleen maar uit nationalistische borstklopperij zouden bestaan. Bovendien leken de commissieleden niet te beseffen dat zij met het aanvaarden van deze opdracht hun wetenschappelijke integriteit inleverden. Dat bracht de voorzitter van de vorige Canoncommissie, de gerenommeerde literatuurhistoricus Frits van Oostrom, ertoe te verklaren dat hij een dergelijke opdracht nooit zou hebben aanvaard. Daar was de Tweede Kamer het mee eens en de 'zwarte bladzijden' werden geschrapt.

Overigens moeten we meer dan een halve eeuw teruggaan om een precedent te vinden van een dergelijke ministeriële ingreep in de lesstof van het vak geschiedenis. Ook tijdens de bezetting

werd er een commissie benoemd, die een nieuwe lesmethode diende te schrijven met de uitdrukkelijke opdracht om de liefde tot het vaderland en de trots op het koloniale verleden van Nederland aan te wakkeren met aandacht voor de Germaanse oorsprong, de 'volkse' samenhang en een aantal arische helden. Geen zwarte bladzijden dus.

Vijf jaar vorstin

Heeft de huidige commissie de Canon verbeterd? Dat is zeer de vraag. Zo is Willem Drees, symbool van de naoorlogse wederopbouw, vervangen door Marga Klompé en dat kwam bij velen hard aan. Dat Floris V en Karel V zijn ingeruild voor Maria van Bourgondië lijkt daarentegen bijna niemand te zijn opgevallen. Kenners van de middeleeuwen vragen zich echter af waarom er een 'venster' werd toebedeeld aan een vorstin, die maar vijf jaar (1477-1482) regeerde voordat ze van haar paard viel en stierf. Voor de samenstellers van de Canon was het blijkbaar belangrijk dat haar korte regeringsperiode de kans bood om een witte man te vervangen door een vrouw. Helaas lijkt Maria's huidskleur – als je het portret mag geloven – nog witter dan die van haar mannelijke voorgangers. Haar uitzonderlijke positie geeft bovendien een

Maria van Bourgondië valt van haar paard. Prent uit 1842-1887 door P. Blommers, naar een schilderij van Karel Frederik Bombled. Collectie Rijksmuseum.

volstrekt verkeerde indruk van de toenmalige maatschappelijke verhoudingen, want in Europa waren tot voor kort mannen in het openbare leven op alle niveaus belangrijker dan vrouwen. Overslaan dus.

De dominante positie van mannen in de maatschappij was nog steeds actueel ten tijde van Marga Klompé, ongetrouwd, zonder kinderen en minister, zij het van het nieuwe en niet erg serieus genomen departement van Maatschappelijk Werk. Klompé vormde een uitzondering, want verreweg de meeste vrouwen in Nederland waren in de jaren vijftig wel getrouwd en het gemiddelde gezin telde toen ten minste drie kinderen. Haar ministerschap verdoezelt bovendien het feit dat vrouwen in Nederland na hun huwelijk meestal ontslagen en tot 1956 zelfs handelingsonbekwaam werden. Wie wil begrijpen hoe de arbeidsverdeling er tussen mannen en vrouwen in de jaren vijftig uitzag, moet ook dit venster overslaan.

Banden doorknippen

Anton de Kom is ook zo'n uitzondering en de tekst van zijn venster maskeert het feit dat er in het Caribisch gebied nauwelijks sprake was van nationalisme. Dit venster maakt het de geschiedenisleraar bijna onmogelijk om de leerlingen duidelijk te maken dat de Nederlandse regering in de jaren zeventig drie miljard gulden moest uittrekken om de Surinamers ervan te overtuigen de band met de koloniale uitbouter eindelijk door te knippen, dat de Antillianen nog steeds niet zover zijn en dat na De Kom de helft van de Caribische Nederlanders vrijwillig naar het land van de racistische onderdrukkers is verhuisd. Een venster over Soekarno had de leerlingen een veel beter beeld gegeven van de onafhankelijkheidsbewegingen en het einde van de koloniale wereld.

De oekaze zoveel mogelijk bladzijden uit de Nederlandse geschiedenis zwart te kleuren mag dan door de Tweede Kamer zijn afgeschoten, toch is die tendens in de nieuwe Canon nog volop aanwezig. Zo wordt er in het venster over admiraal De Ruyter op gewezen dat diens 'zeemanscarrière ter discussie staat' in verband met 'de verovering van de handelsforten op de Afrikaanse westkust, waarmee Nederland zijn positie in de slavenhandel kon behouden'. Blijkbaar waren niet alle commissieleden het eens over een duidelijke veroordeling van de admiraal. Daar kan ik inkomen, want ten tijde van De Ruyter was de handel in goederen op de westkust van Afrika belangrijker dan die in slaven. Bovendien is de tekst eng nationalistisch, terwijl de commissie zich nu juist had voorgomen de Nederlandse gebeurtenissen in een breder kader te zetten. Waarom ontbreken dan de namen van de buitenlandse collega-vlootvoogden, die weigerden om gebieden te her- en veroveren, die een rol speelden in de slavenhandel? Die namen zijn er niet. Dat verzwijgt de Canon, want dan zou

de gebruiker begrijpen dat het morele kompas van De Ruyter niet afweek van dat van zijn tijdgenoten en dat de discussies over diens zeemanscarrière een anachronisme zijn. Als je leerlingen iets van historisch besef wilt bijbrengen, kun je ook dit venster beter overslaan.

Portret van een Javaanse vorst of notabele met twee bedienden. Foto uit 1865-1870, fotostudio Woodbury & Page. Collectie Tropenmuseum.

Gewelddadige kolonisator

De meeste zwarte bladzijden in de nieuwe Canon hebben betrekking op het koloniale verleden. Daar is alle reden voor, want de Nederlanders pasten niet alleen geweld toe bij de veroveringen overzee, maar ook tijdens het koloniale bestuur en de dekolonisatie. Aan het oorlogsgeweld in Europa mag ons land dankzij de neutraliteitspolitiek meestal niet hebben meegedaan, overzee handelde Nederland net zo gewelddadig als de andere kolonisatoren. Die vergelijking ontbreekt in de nieuwe Canon, ondanks de plechtige belofte van de Canoncommissie 'waar mogelijk wat meer de blik naar buiten te richten'.

Een criticaster van het Nederlandse kolonialisme uit de tijd zelf, Eduard Douwes Dekker, auteur van de *Max Havelaar* wordt in de Canon als dé openbare aanklager van het Nederlandse kolonialisme opgevoerd. Hebben de leden van de Canoncommissie zijn boek wel gelezen? Zo ja, dan is zijn vlamme oproep aan koning Willem III om meer Nederlands kolonialisme hun blijkbaar ontgaan. Dat ons land het corrupte bestuur van de traditionele dorpschoude en adel op Java handhaafde en zelfs steunde, keurde Douwes Dekker af. De eenvoudige dorpbewoner moest eindelijk eens waar voor zijn belastinggeld krijgen. Daarom dienden het bestuur en de rechtspraak in handen te komen van professioneel opgeleide bestuursambtenaren uit Nederland. En ja, zo'n drastische maatregel zou de kosten opjagen. Dan maar geen batige saldi meer voor de Nederlandse schatkist. ►

Wie iets van het kolonialisme wil begrijpen, kan dit venster dan ook maar beter overslaan. De Canonteksten over de Atlantische slavenhandel en het kolonialisme in de West zijn eveneens bedoeld om een zo zwart mogelijk beeld van het Nederlandse verleden te schilderen. Vandaar dat de Canon verzwijgt dat Nederland slechts vijf tot zes procent van de totale slavenhandel over de Atlantische Oceaan voor zijn rekening nam. Wel worden de totale aantallen overgevoerde slaven genoemd. Zelf uitrekenen dus. Maar dan zou de gebruiker van de Canon kunnen constateren dat Nederland een relatief kleine speler was. Vandaar dat de Canon zich haast melding te maken van het feit dat ons land ‘korte tijd’ de grootste slavenhandelsnatie was. Over het andere unieke aspect, namelijk de vroege natuurlijke dood van de Nederlandse slavenhandel aan het einde van de achttiende eeuw, wordt met geen woord gerept, terwijl de slavenhandel van andere landen in die periode juist groeide als nooit tevoren en ook na de wettelijke afschaffing vaak nog decennia illegaal doorging.

De Canongebruiker krijgt wel weer een exact percentage van 19 procent als het gaat om dat deel van de in Nederland geïmporteerde goederen die deels met slavenarbeid waren vervaardigd, zoals koffie en suiker. De Canon verstrekt echter geen informatie over de omvang van de toenmalige Nederlandse economie, het aandeel daarin van alle importen en of gemeten is over de hele periode van de slavernij, dus tussen 1630 en 1863 of ‘toevallig’ net in een topjaar van de koffie- en suikeraanvoer.

Om nog een zwarte bladzijde te scoren neemt de nieuwe Canon in het venster ‘slavernij’ zelfs zijn toevlucht tot een regelrechte leugen. De slaven zouden ‘niets betaald’ krijgen. Dat kregen ze wel degelijk, zij het niet in geld. Als voorbeeld zij gewezen op de plantage Catharina Sophia in Suriname, waar elke slaaf in de negentiende eeuw

gemiddeld 94,57 gulden per jaar aan voedsel en 13,58 gulden aan kleding en huishoudelijke artikelen ontving, inclusief huisvesting, het gebruik van een moestuin en medische zorg. In dezelfde tijd verdienden de landarbeiders in Drenthe ongeveer 150 gulden per jaar, maar dan zonder huisvesting, moestuin en doktershulp. De samenstellers van de nieuwe Canon lijken niet te beseffen dat het in die tijd ook in de Europese agrarische sector nog heel gebruikelijk was om een deel van het loon in natura uit te betalen.

Slavenopstand

Tot slot de vraag wie de slavernij heeft afgeschaft. De Canon maakt alleen melding van de slavenopstand in de Franse kolonie Saint-Domingue, die de regering in Parijs ertoe zou hebben gebracht de slavernij op te heffen. Dat is een onaanvaardbare, activistische simplificatie, want in de loop der tijd zijn er talloze slavenopstanden geweest, die niet tot afschaffing van de slavernij hebben geleid. Waarom was het deze keer anders? Omdat er een Engelse invasie van de kolonie dreigde en de Fransen hoopten dat de slaven na hun vrijlating loyaal aan Frankrijk zouden blijven. Over de afloop van de opstand zwijgt de nieuwe Canon, want zover gaat de ‘blik naar buiten’ niet. Dan zouden de Canongebruikers immers leren dat de chaos, die na de opstand uitbrak, de voorstanders van de slavenbevrijding in andere landen ernstig in verlegenheid heeft gebracht en dat Napoleon zich genoodzaakt voelde de slavernij in alle Franse plantagekolonies weer in te voeren in een – overigens vergeefse – poging om zo een einde te maken aan het moorden.

De Canon wil de gebruiker echter in de waan brengen dat de afschaffing van de slavernij het resultaat is van het slavenverzet. Alleen al de jaartallen waarin de slavernij is afgeschaft spreken dat tegen, zoals 1833 in de Engelse West-Indische koloniën en 1888 in Brazilië. Zou de Canongebruiker werkelijk zo naïef zijn om te geloven dat de slaven in dat laatstgenoemde land maar dociele sukkels waren? Bovendien verzwijgt de tekst dat de opstandige slaven alleen voor hun eigen vrijheid vochten. Dat wordt onder meer duidelijk door de slavenopstand uit 1763 in de kleine Nederlandse kolonie Berbice, waar de opstandelingen tijdens de onderhandelingen met de gouverneur voorstelden om de kolonie in tweeën te delen. In één deel wilden ze voortaan als vrije mensen leven, terwijl het andere deel bestemd was voor de kolonisten. Die moesten maar nieuwe slaven uit Afrika halen. De afschaffing van de slavernij waar ook ter wereld was het unieke ideaal van de westerse abolitionisten en niet van indianen, Afrikanen, Aziaten of opstandige slaven. Wil je de slavenbevrijding begrijpen, dan kun je dit venster uit de nieuwe Canon maar beter boycotten. Gelukkig hebben we nog de oude Canon. ■

De Slag bij Crête-à-Pierrot op Saint-Domingue (Haïti). Gravure naar een ontwerp van Auguste Raffet.

